

Datum
2018-10-30

Diarienummer
RS180653

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
diarienumret Ku2018/01470/KO

Yttrande över läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning: ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57)

Inledning

Region Halland anser att utredningen Barn och ungas läsning beaktar ett mycket grundläggande och viktigt ämne. Som helhet finner vi att utredningen är grundlig, tydlig och väl förankrad på alla nivåer – från elever till forskare. Den är även lätt att läsa.

Region Halland gläds också åt att flera av de projekt och insatser vi varit med om att ta fram har kommit till nytta som exempel och beslutsunderlag till denna utredning.

Övergripande reflektioner

Skulle man önska något mer övergripande så är det att FN:s konvention om barnets rättigheter hade fått vara portalen in i hela utredningen.

Region Halland anser att betänkandet saknar en fördjupad diskussion och analys kring digital läsning och digitalt läsfrämjande.

På många ställen i utredningen talas det om Läslyftet, en lärplattform för skolvärlden. Man anser att förskollärarna tydligare ska få ta del av denna kompetensutveckling, skolbibliotekarierna ska delta i högre utsträckning och man menar att även fritidspedagoger ska inkluderas. Man önskar att det ska permanentas och revideras för att kunna brukas under lång tid av lärare och man ser behov av att ett särskilt Läslyft för bibliotekarier skapas.

Detta är bra men vi menar att det hade varit betydligt intressantare att skapa ett gemensamt Läslyft för alla professioner där många delar är gemensamma och andra delmoment riktas åt frågor som endast en profession hanterar. Lovvärt hade varit om Läslyfts-grupperna i kommunerna hade varit professionsövergripande, då hade utredningens intention om ett större samarbete uppnåtts och man hade fått möjlighet

att ta del av varandras kunskaper. Förståelsen för att barn och ungas läsning är ett gemensamt ansvar hade också stärkts genom ett gemensamt Läslyft. Den tredje övergripande aspekten är regionbibliotekens och regionernas relativa osynlighet i utredningen. Arbetet som görs inom regional biblioteksverksamhet lyfts på flera ställen men vi menar att vårt uppdrag att "främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet" (bibliotekslagen §11) tydligare skulle tagits tillvara. I synnerhet den samordnande funktionen önskas ofta av folkbibliotek. I flera av de goda förslag som lagts fram i utredningen skulle regionbiblioteken vara en utmärkt samordnare av (och är redan så i många fall). Nämnas kan olika Bokstart-projekt, Läslovsarrangemang, gemensamma kompetensutbildningar för skol- och folkbibliotek. Regionbibliotekens förankring inom kultursamverkansmodellen gör också oss som lämpliga samordnare av projekt och medel som politiskt bestäms som gemensamma prioriteringar och där en samsyn mellan region och kommuner behövs. Vi är också vana att söka och redovisa statliga medel, något flera kommuner inte mäktar med, vilket i sin tur skapar en ojämlikhet mellan kommunerna.

Som helhet är Region Halland i grunden positiva till det mesta utredningen kommer fram till men vi har en del tillägg och kommentarer som redovisas nedan (indelningen följer utredningens egen).

Små barns språkutveckling

I avsnittet om Små barns språkutveckling anser vi att utredningen skulle vinna på att vidga begreppet "språkutveckling" till att inte enbart omfatta läsning av text. Språkstimulerande medel såsom spel och samtal kring olika föremål har god effekt och kan vara en inkörsport för föräldrar som inte själva är bekväma med läsning.

Litteratur i förskolan

Förslaget att förskolepedagoger ska få ta del av Läslyftet är bra men vi hänvisar till vår inledning.

Samverkan kring små barns språkutveckling

I detta avsnitt finner vi att utredningen identifierat en kärnfråga och framgångsfaktor när den föreslår ett myndighetsövergripande ansvar för små barns språkutveckling på statlig nivå. På regional och kommunal nivå har vi länge lyft problemet att få olika delar av våra organisationer att samarbeta när inte statens visar väg. Allas kompetenser behövs för att ge frågan tyngd. Små barns språkutveckling är inte och kan inte vara en fråga för enbart kulturen utan hälso- och sjukvården, logopedin, socialtjänsten, samhällsplaneringen och skolvärlden måste samarbeta. Utredningen bör också lyfta nödvändigheten att små barns språkutveckling är ett sektorsövergripande ansvar även i regioner och kommuner, att hanteras på fullmäktige och inte nämnds-nivå.

Vi vill också lyfta regionernas funktion som samordnare kring små barns språkutveckling. Många förslag kring små barns språkutveckling emanerar från regionalt utvecklingsarbete och regionalt stödd forskning. På statlig nivå anser vi att Kulturrådet är den självklara samordnaren som i samarbete med bl a regionerna ska ta fram gemensamma informationskampanjer riktad mot familjer samt övriga nationella läsfrämjandekampanjer.

Läsning i skolan

Alla elevers rätt till en fullgod läsförmåga

Förutom Läslyftet som vi redan diskuterat vill vi här gärna lyfta ett önskemål om resonemang kring vad familjerna kan bidra med när det gäller elevernas läsförmåga. Det är bra att utredningen så tydligt ser skolans kompensatoriska roll och ansvar, men vi vet att familjerna har stor påverkan på barnens och ungdomarnas förmåga att läsa. Hur kan vi stärka familjerna att stärka barnen?

Läslyftet ska revideras utifrån aktuell forskning och verksamhetens behov

Vi stödjer insikten att Läslyftet hela tiden måste inkludera nya forskningsrön och ta till sig nya metoder.

Långsiktig hållbar lärarkompetens inom läsningen

Vi finner diskussionen kring lärarkompetensen intressant, i synnerhet lärarnas roll som läsande förebilder. För att kunna fungera som sådana menar vi att lärarna själva behöver få möjlighet att reflektera, diskutera och genom fördjupade samtal förstå det lästa. Sådana samtal kan ske genom olika metoder, t ex biblioterapi och shared reading och gärna under ledning av skolbibliotekarien, som kan få detta som ett utpekat ansvarsområde. Textförståelse och den sociala läsningen behöver en läsare utveckla genom hela livet.

Vi stödjer också att lärarna bör få en bred kompetens kring olika sätt att närma sig läsning, detta i synnerhet med tanke på olika funktionsvariationer. Textens olika publiceringsformer – digitalt, tryckt, spelad mm – bör kopplas till målgruppsanalyser. Vem behöver vilket medium?

Skolbibliotek och läsning

Frågan om bemannade skolbibliotek ska utredas

Vi ställer oss frågande inför en utredning kring bemannade skolbibliotek. Internationell forskning har tydligt visat vinsterna av att anställa utbildad personal på skolbibliotek. Det är snarare dags att utreda hur ett genomförande bör gå till.

Finansieringen av skolbibliotek behöver på alla sätt och vis vara långsiktig och hållbar, annars uppstår endast tomteblousseffekten. Man behöver också utreda hur personberoendet kan minska. Idag är det inte ovanligt att ett "skolbibliotek i världsklass" flyttar när den enda skolbibliotekarien söker ny tjänst annorstädes. Satsning på skolbibliotek behöver också följas upp och kvalitetssäkras. Skolbiblioteken bör ingå i skolans vanliga kvalitetsgenomgång. En farhåga är att föreslagna rekommendationer och förordningar för skolbibliotek kommer att ses som en lägstanivå och inte som ett golv man vill höja. Lokala behov och elevantal måste beaktas. Vårt att studera är hur man kan tillgängliggöra bibliotekariekompetens via digitala kanaler för personer med speciella behov samt för mindre enheter.

Vi anser också att regionbiblioteken borde kunna vara en del av skolbiblioteksutvecklingen, t ex genom att erbjuda kompetensutveckling och stödmaterial kring uppbyggande av skolbibliotek. Gärna i samverkan med en regionalt placerad statlig myndighet/avdelning.

Läsning på fritidshem

Fritidshemmen ska stimulera elevernas läsning

Ett problem som flera andra rapporter beskriver är den ökade trångboddheten i Sverige. Det är därför särskilt lovande att utredningen pekar på fritidshemmens möjlighet att skapa rum för läsning/läsfrämjande miljöer.

I detta avsnitt tror vi det vore bra om utredarna funderar över förhållandet skolläsning (den obligatoriska) och lustläsningen. Fritidshemmen bör, enligt oss, specialisera sig på den lustfyllda läsningen, gärna i samarbete med folkbiblioteken, som har barnens fritidsläsning som uppgift.

Angående personalens tillgång till Läslyften, se vår inledning.

Fritidspedagogerna kan också vara läsande förebilder och liksom lärarna behöver de då samma möjlighet till reflektion och samtal kring litteratur.

Läsning på lov

Verksamhetsbidrag ska utgå till läsfrämjande aktörer

Det vore lovvärt om verksamhetsbidrag där flera aktörer samverkar prioriteras. Det finns ett stort behov och en önskan om nya metoder för lovläsning, det är därför viktigt att pilotprojekt kommer till stånd. Särskilt fokus bör läggas på hur man når målgrupper som vanligtvis inte kommer till bibliotek eller uppsöker andra läsande miljöer. Särskild omsorg bör ägnas metoder som önskar nå bibliotekslagens prioriterade grupper samt socioekonomiskt utsatta områden.

Samordning av nationella och regionala läslovsinsatser bör regionbiblioteken stå för.

Bibliotek och läsfrämjande

Ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier ska genomföras

Läslyftsfrågan – se inledningen.

Många folkbibliotek önskar söka externa medel för sin läsfrämjande verksamhet men mäktar inte med själv sökprocessen. En modell skulle därför kunna vara att pengar tilldelas regionerna som i dialog med kommuner och andra aktörer verkar fram vad som ska göras och prioriteras. Då skulle både lokala behov likaväl som en nationell struktur kunna tillgodoses.

Frågan om lästid för bibliotekarier är avgörande för att professionalisera bibliotekens läsfrämjandearbete. Så länge som detta beror på den enskilda bibliotekariers goda vilja och egna läsintressen kommer inte en bredd att uppnås som motsvarar befolkningens intressen och önskemål. Inte heller kommer befolkningens möjlighet till utveckling inom läsområdet att kunna tillgodoses. Lästid och arbete med att ta fram olika läsprofiler skulle göra att biblioteken lättare skulle kunna nå bibliotekslagens prioriterade grupper och en större bredd av det socioekonomiska fältet.

Slutligen ett ord om bibliotekens arbete med vuxnas läsning. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är, inte enbart för att vuxna bör vara läsande förebilder utan för vuxnas rätt till läsning i sig själv.

Läsande förebilder

Föräldrar som läsande förebilder

Vi ställer oss tveksamma till att arbete med läsande förebilder skall genusindelas. Pappor och pojkar prioriteras men vi menar att stor styrka kan hämtas från de grupper som redan läser och redan är goda förebilder. Vi menar att arbeta med förebilder skall rikta sig till alla, oavsett kön etc.

I denna del diskuteras också arbetsplatsbibliotek. Sådana verkar eventuellt vara på väg tillbaka, men fortfarande i mycken liten skala. Större effekt hade varit att tänka sig idrottbibliotek och läsinspiratörer inom idrottsrörelsen. Många föräldrar kör sina barn till olika träningar och blir kvar under träningspasset – utan något att göra. Här finns en lysande möjlighet att nå föräldrar.

Läsfrämjande insatser för vuxna

Idén med läsambassadörer är god och vi anser att sådana borde finnas på statlig, regional och kommunal nivå. Gärna en del med fokus på minoritetsspråken och andra språk än svenska.

Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning

Uppföljning av barns och ungas läsning

Diskussion kring uppföljning och samverkan är intressant. Om medel tillförs kultursamverkansmodellen finns redan en utarbetad uppföljningsmodell som kan användas, Kulturrådet är uppföljande myndighet. När det gäller direkta bidrag till kommunerna kan man tänka sig att arbetet ska framgå av den lokala biblioteksplanen, dessa följs i nuläget årligen upp av Kungliga biblioteket.

Vi finner också idén med ett läsråd intressant och menar att även sådana bör finnas på nationell, regional och kommunal nivå, gärna med samordning av Kulturrådet. Ett läsråd kan samla både praktiker från fältet och forskare från olika discipliner.

Även skapandet av ett kompetenscentrum för läsfrämjande är intressant. Viktigt är att knyta detta till en akademi som håller stor bredd med utbildning till många professioner, så att inte arbetet snävar in i någon riktning. Detta kompetenscentrum skulle också kunna få till uppgift att – i bred samverkan – ta fram en grundutbildning för alla yrkesgrupper som arbetar med barns och ungas läsning.

Finansieringsfrågan slutligen. Vi anser att man bör utreda möjligheten att tillföra mer medel till regionerna att i dialog med kommunerna utveckla läsfrämjandearbetet i regionerna. En vinst med detta är också att arbetet med litteraturen som konst (som redan regionerna har som uppgift) skulle kunna aktiveras i arbetet med barns och ungas läsning.

Regionstyrelsens tillväxtutskott

Dag Hultefors
Ordförande Tillväxtutskottet

Jörgen Preuss
Tf regiondirektör